

บทที่ ๘
สรุปและเสนอแนะ

๑. สรุป

จากการศึกษาถึงปัญหาความแตกแยกภายในพรรคการเมืองไทยตั้งแต่ต้นมาจนถึงบทสุดท้ายนี้ เราสามารถสรุปถึงผลการวิจัยได้โดยสรุปเป็นประเด็นๆ ได้ดังนี้

๑. จากการศึกษาที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่านับตั้งแต่แรกเริ่มมีพรรคการเมืองขึ้นมาภายในประเทศไทย พรรคการเมืองไทยต่างก็ประสบกับปัญหาความแตกแยกภายในพรรคเรื่อยมาโดยตลอดจนแม้กระทั่งในปัจจุบันพรรคการเมืองไทยก็ยังประสบกับปัญหาความแตกแยกภายในพรรคอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบรรดาพรรคการเมืองใหญ่ๆ หรือพรรคการเมืองที่เป็นพรรครัฐบาล ซึ่งมักจะแสดงปัญหาความแตกแยกภายในพรรคออกมาให้เห็นเป็นที่ปรากฏแก่สายตาของสาธารณชนอยู่เสมอ

อันที่จริงแล้วปรากฏการณ์ของความแตกแยกภายในพรรคการเมืองนั้นก็ปรากฏให้เห็นในประเทศประชาธิปไตยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา, อังกฤษ, ฝรั่งเศส, อิตาลี เช่นกัน แต่สิ่งที่ทำให้ความแตกแยกภายในพรรคการเมืองไทยมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษแตกต่างไปจากในประเทศเหล่านั้นก็คือ ความต่อเนื่องของความแตกแยก เพราะในประเทศอื่นที่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้หยั่งรากลึกลงไปแล้วนั้นความแตกแยกภายในพรรคการเมืองกว่าที่จะปรากฏออกมาแต่ละครั้งนั้นก็กินระยะเวลาอันที่เกี่ยว แต่ในกรณีของประเทศไทยแทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีช่วงเวลาใดเลยที่พรรคการเมืองไทยไม่มีความแตกแยกภายในพรรค ถึงแม้เราจะเห็นได้จากกรณีของพรรคคณะราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ พรรคเสรีนิยม นักศึกษา พรรคสหประชาไทย พรรคกิจสังคม และพรรคชาติไทย ซึ่งความแตกแยกภายในพรรคเหล่านั้นมักจะมีผลกระทบต่อการเมืองไทยมากกว่าความแตกแยกภายในพรรคเล็กๆ มากนัก

การที่พรรคการเมืองไทยนั้นง่ายต่อการเกิดความแตกแยกขึ้นมานั้นก็เป็นเพราะลักษณะการก่อเกิดของพรรคการเมืองไทยเองที่โดยส่วนใหญ่แล้วมิได้เกิดขึ้นมาบนพื้นฐานของ

การมีอุดมการณ์ในทางการเมือง (political ideologies) ร่วมกันเหมือนกับพรรคการเมืองในประเทศประชาธิปไตยอื่นๆ ตรงกันข้ามพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่มีลักษณะเป็นการรวมตัวกันระหว่างนักการเมืองอิสระ ผู้ที่ต้องการผลประโยชน์คอบแทนจากการเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองร่วมกันมากกว่า หรือกล่าวอ้างตามทฤษฎีการกำเนิดพรรคของ มัวริซ ดูแวย์แยแล้ว พรรคการเมืองไทยก็จะมีลักษณะเป็นพรรคที่เกิดขึ้นภายในรัฐสภา (inter-parliamentary origin) นั่นเอง ดังนั้นพรรคการเมืองไทยจึงเป็นที่รวมกลุ่มของคนเพียงไม่กี่คนโดยไม่มีอุดมการณ์ใดๆที่แน่ชัดมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนอกจากผลประโยชน์ที่ร่วมกัน

เมื่อพรรคการเมืองส่วนใหญ่ร่วมกันอยู่บนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างสมาชิกพรรค ก็นั้นเสถียรภาพ ความเป็นปึกแผ่นหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพรรคการเมืองแต่ละพรรคจึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ร่วมกัน และขึ้นอยู่กับขีดความสามารถในการแบ่งปัน ประนีประนอมหรือประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างสมาชิกพรรคเหล่านั้น ซึ่งหากว่ายังคงดำรงอยู่ได้ด้วยความพึงพอใจของทุกๆฝ่าย ความแตกแยกก็จะไม่ปรากฏออกมา และในทางตรงกันข้ามหากว่าพรรคการเมืองไม่สามารถจะดำเนินการให้เป็นทีพอใจแก่ทุกฝ่ายได้แล้วก็จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง (conflict) ระหว่างฝ่ายหรือกลุ่มภายในพรรคขึ้นมาเพื่อให้ฝ่ายของตัวได้รับผลประโยชน์ที่ต้องการ และนั่นก็คือความแตกแยกของพรรคการเมือง ดังที่เราจะเห็นได้จาก การเปรียบเทียบถึงความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคชาติไทย ซึ่งเราจะพบได้ว่าสาเหตุสำคัญของความแตกแยกภายในพรรคการเมืองทั้งสามก็คือ การที่สมาชิกพรรคไม่สามารถประนีประนอมหรือประสานผลประโยชน์กันได้ หรือที่เรียกว่ามีความขัดแย้งกันในผลประโยชน์นั่นเอง ในกรณีของพรรคประชาธิปัตย์ตัวปัญหาก็คือการที่สมาชิกในกลุ่มหัวเก่า และกลุ่มก้าวหน้ามีความขัดแย้งกันในเรื่องตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งในระยะแรกๆแม้จะขัดแย้งกันแต่ทั้งสองฝ่ายยังคงได้รับประโยชน์อยู่ทั้งคู่ ความขัดแย้งที่รุนแรงจึงยังไม่เกิดขึ้น แต่สุดท้ายเมื่อกลุ่มก้าวหน้าเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะสามารถกีดกันสมาชิกกลุ่มหัวเก่าให้ออกไปจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ นั่นก็หมายความว่าทั้งสองฝ่ายไม่สามารถจะประสานสัมพันธ์ ประนีประนอม

กันได้อีกแล้ว ความแตกแยกที่เค็ดชากระหว่างทั้งสองฝ่ายจึงตามมา

ในกรณีของพรรคกิจสังคมก็เช่นเดียวกัน ความขัดแย้งในระยะแรกๆนั้นยังไม่มีความรุนแรงมากนักก็เพราะ ชนชั้นนำของพรรคส่วนใหญ่ยังคงประสานประโยชน์กันได้ อยู่ แต่ต่อมาในระยะหลังเกิดความขัดแย้งกันในเรื่องของผลประโยชน์ระหว่างฝ่ายนาย พงส์-ร.ค.อ. สุรัตน์ กับฝ่ายนายบุญเท่ง-โกศล-พ.ค.ท. บุญเลิศ โดยฝ่ายแรกเป็นฝ่าย ได้เปรียบในทุกด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทั้งสองกลุ่มจึงเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถจะประนีประนอมกันได้อีกต่อไป และนำมาซึ่งความแตกแยกอย่างเค็ดชาคในที่สุด ลักษณะเช่นเดียวกันนี้พบได้เช่นกันในพรรคชาติไทย ซึ่งแต่เดิมนั้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในพรรคชาติไทยก็เป็นไปไต่ค้วก็เพราะสามารถประสานประโยชน์กันได้ แต่ต่อมาเมื่อเกิดความขัดแย้งกันในเรื่องการจะเข้าร่วมเป็นรัฐบาลหรือการจะเป็นพรรค ฝ่ายค้านซึ่งทางกลุ่มผู้นำหัวเก่าและกลุ่มสยามประชาธิปไตยต้องการจะให้พรรคหาหนทาง เข้าร่วมเป็นพรรครัฐบาลเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม ในขณะที่ทางกลุ่มหนุ่มชัคขวาง และ ต้องการให้พรรคทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านอย่างแท้จริง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มภายในพรรคชาติไทยจึงไม่แนบแน่นกันเหมือนแต่ก่อนเพราะการกระทำของกลุ่มหนุ่มนั้นเป็นเสมือนการชัคขวางผลประโยชน์ของกลุ่มผู้นำหัวเก่าและกลุ่มสยามประชาธิปไตยจึงสร้างความไม่พอใจให้เกิดขึ้นกับกลุ่มทั้งสองนี้ และที่สุกก็นำมาซึ่งความแตกแยกอย่างเค็ดชาค ในที่สุด เหมือนกับกรณีของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคกิจสังคม

ยิ่งกว่านั้นยังเป็นเพราะว่าพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษาที่แน่นอนในการแบ่งสรรผลประโยชน์อันเป็นที่ยอมรับของสมาชิกพรรคทุกฝ่าย และเมื่อประกอบเข้ากับความไม่ศักดิ์สิทธิ์ของวินัยพรรค (Party discipline) ในการจะควบคุมสมาชิกพรรค ก็ยิ่งทำให้พรรคการเมืองแต่ละพรรคเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกและนำไปสู่ความแตกแยกภายในพรรคขึ้นมาได้อย่างง่ายดาย ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะพบเห็นได้ในพรรคการเมือง ทั้งสามคือ ในพรรคประชาธิปัตย์เมื่อทางฝ่ายกลุ่มหัวเก่าเกิดความไม่พอใจต่อการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรคในการจัดตั้งรัฐบาลครั้งหลัง และหันไปรวมกับกลุ่มพลังมวลชนอื่นๆทำการโจมตี คัดค้านรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์เอง ทางพรรคก็ไม่สามารถจะดำเนินการทางวินัยใดๆที่เค็ดชาคแก่สมาชิกพรรคเหล่านั้นได้ ในกรณีของพรรคกิจสังคม

ก็เช่นเมื่อทางฝ่ายนายบุญเท่ง-โกศล-พ.ต.ท.บุญเลิศ ทำการต่อต้านพรรคโดยการป่า
 ปืนมคิของพรรคโดยไม่ยกมือสนับสนุนพระราชกำหนดของรัฐบาล ๕ ฉบับซึ่งพรรคกิจสังคม
 เป็นแกนนำอยู่ ทางพรรคเองก็ไม่สามารถจะจัดการทางวินัยใดๆกับพวกนี้ได้เลย หรือ
 ในกรณีของพรรคชาติไทย การป่าปืนมคิของพรรคในหลายๆเรื่องของสมาชิกกลุ่มสยาม-
 ประชาธิปไตย โดยเฉพาะการป่าปืนของพันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ หัวหน้ากลุ่ม
 ทางพรรคชาติไทยก็ไม่สามารถจะจัดการทางวินัยกับสมาชิกพรรคเหล่านั้นได้ นี่ย่อม
 แสดงให้เห็นได้ว่าวินัยของพรรคการเมืองต่างๆนั้นยังขาดความศักดิ์สิทธิ์อยู่มาก

๒. ในบรรดาพรรคการเมืองใหญ่ๆที่ประสบกับปัญหาความแตกแยกภายใน
 พรรคนั้น เมื่อพิจารณาถึงวิธีการสร้างพรรคใหม่มีความเจริญเติบโตนั้นเราจะพบว่าพรรค
 การเมืองส่วนใหญ่ๆนั้นมักจะเน้นกันแต่ความเจริญเติบโตในส่วนบน คือ การมีจำนวนสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรในสังกัดหรือการมีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร เพิ่มมากขึ้นเพียงอย่างเดียว
 โดยละเลยต่อการสร้างความเจริญเติบโตในคานล่างคือการสร้างรากฐานของพรรคในระ-
 คับมวลชน หรือการสร้างสาขาพรรค (branches) ในท้องถิ่นต่างๆให้มีความเข้มแข็ง
 และมีขอบเขตกว้างขวางออกไป พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่จึงมีลักษณะที่เรียกว่า
 "หัวโตแต่ตัวลีบ" ซึ่งเป็นวิธีการที่สวนทางกลับแนวความคิดของนักวิชาการตะวันตกที่
 ศึกษาเกี่ยวกับพรรคการเมืองหลายท่าน เช่น โจเซฟ ลา พาลอมบารา และไมรอน
 ไวเนอร์ (Joseph La Palombara and Myron Wiener) ที่ว่าพรรคการเมือง
 ที่แท้จริงจะต้องมีรากฐานการสนับสนุนมาจากมวลชนในระดับล่าง พรรคการเมืองใน
 ลักษณะนี้ มัวริซ ดูแวร์เยร์ (Maurice Duverger) กล่าวว่า เป็นพรรคเฉพาะกลุ่ม
 บุคคลเท่านั้น คือเป็นพรรคที่ประกอบด้วยบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีอิทธิพลในทางการเมือง
 และเศรษฐกิจในสังคม และมีสมาชิกอยู่อย่างจำกัด

ในการสร้างพรรคใหม่มีความเจริญเติบโตในคานจำนวน สส. ในสังกัดหรือการ
 มีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มมากขึ้นนั้น เมื่อศึกษาจากกรณีของพรรคการเมืองที่เคยประสบ
 กับปัญหาความแตกแยกภายในพรรคมาแล้วพบว่า วิธีการที่ง่ายที่สุดและพรรคการเมืองเหล่า
 นั้นชอบใช้ก็คือ การดึงเอาสมาชิกหรือออกัสสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองอื่น
 หรือจากที่ไม่สังกัดพรรคให้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกพรรค และอีกวิธีหนึ่งก็คือการดึงเอานัก-

ธุรกิจ ผู้ที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่น หรือผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นที่ทางพรรคเห็นว่ามีโอกาสจะได้รับการเลือกตั้งให้เข้ามาสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคโดยที่มีได้คำนึงหรือพิจารณาถึงอุดมการณ์ทางการเมืองของบุคคลเหล่านั้นเท่าใดนัก

การที่พรรคการเมืองสามารถดึงเอาคนทั้งสองพวกนี้ให้เข้ามาอยู่ในพรรคได้ ก็เป็นเพราะว่าความมีชื่อเสียงของพรรคและความคาดหวังของคนเหล่านั้นที่จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากพรรคเป็นหลัก ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงเวลาใดที่พรรคการเมืองใดมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งเข้ามามากที่สุดก็จะปรากฏว่ามีคนเหล่านั้นพากันไปเข้าเป็นสมาชิกพรรคนั้นๆ เป็นจำนวนมากซึ่งโดยตัวเองแล้วก็ยังเป็นส่งเสริมให้พรรคนั้นมีโอกาสจะได้รับการเลือกตั้งเข้ามามากยิ่งขึ้นไปอีก เพราะการตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทยนั้นตัวบุคคลยังมีความสำคัญและมีอิทธิพลอยู่มาก คนเหล่านี้โดยชื่อเสียงหรืออิทธิพลของตัวแล้วแล้วแต่มีโอกาสจะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้จากการที่คนเหล่านี้เข้ามาอยู่ในพรรคการเมืองเพราะความคาดหวังในการจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทน มิใช่เป็นเพราะการมีอุดมการณ์ร่วมกับพรรค สิ่งที่จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้คนเหล่านี้อยู่ร่วมกับพรรคได้จึงมีเพียงผลประโยชน์เท่านั้น แต่เมื่อผลประโยชน์ที่จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวกันไว้ได้ถูกทำลายลงไปแล้วความแตกแยกจึงมักจะปรากฏออกมาให้เป็นที่ประจักษ์

ซึ่งในลักษณะนี้พรรคกิจสังคมและชาติไทยจะมีลักษณะเหมือนกันคือ พรรคกิจสังคมสามารถดึงเอานายณรงค์ วงศ์วรรณ นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์ ร.ต.อ. สุรศักดิ์ โอสदानุเคราะห์ นายทอง ศิริบริหารพงษ์ และคนอื่นๆ ให้มาเข้าพรรคซึ่งพวกนี้ก็คือนักธุรกิจและผู้มีชื่อเสียงในท้องถิ่นของคนเป็นอย่างที ส่วนพรรคชาติไทยก็สามารถดึงเอาพรรคสยามประชาธิปไตย และพรรคประชาไทยเข้ามารวมอยู่ในพรรคได้ ซึ่งพวกนี้ต่างก็ได้รับเลือกตั้งเข้ามาด้วยตัวของตัวเองแทบทั้งสิ้น สำหรับในกรณีของพรรคประชาธิปไตยอาจจะแตกต่างจากพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทยอยู่บ้างตรงที่ในช่วงปี ๒๕๑๕ นั้นพวกที่เข้ามาในพรรคส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นใหม่หรือปัญญาชนในท้องถิ่น เช่น นายสุรินทร์ มาศคิด นายชวน หลีกภัย นายวีระ มุสิกพงศ์ เป็นต้น แต่คนเหล่านี้ก็เป็นพวกที่มีความทะเยอทะยานในทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เมื่อเข้ามาอยู่ในพรรคประชาธิปไตยแล้วในภายหลังก็มีสภาพที่ไม่ต่างไปจากพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทยเท่าใดนัก

ยิ่งกว่านั้นจากการศึกษานี้ยังพบด้วยว่ายิ่งพรรคการเมืองไทยมีขนาดใหญ่โตขึ้น เมื่อใดก็มีแนวโน้มที่จะเกิดความแตกแยกภายในพรรคขึ้นมากเท่านั้นซึ่งเป็นการสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของคอรัวิน คาร์โทท์ และอัลวิน แชนเคอร์ ที่ชี้ว่า แนวโน้มในการแตกแยกจะมีมากยิ่งขึ้นหากกลุ่มยิ่งใหญ่มากขึ้น ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองใหญ่ๆนั้นจะมีผลประโยชน์ให้สมาชิกพรรคเก็บเกี่ยวได้มาก ในขณะที่ขณะที่สมาชิกพรรคก็จะมีมากด้วย ความขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์ระหว่างผู้ที่ได้ กับผู้ที่ไม่ได้จึงมีโอกาสเกิดขึ้นมาได้ง่ายกว่าในพรรคการเมืองเล็กๆ

๓. สภาพของการมีกลุ่มย่อย (factions) หลายนอกกลุ่มอยู่ภายในพรรคการเมืองเดียวกันนั้น ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่ามีส่วนที่เอื้ออำนวยต่อการเกิดความขัดแย้งระหว่างกันขึ้นมา ทั้งนี้เพราะแต่ละกลุ่มก็มักจะมีผลประโยชน์และแนวทางเป็นของตัวเอง และพยายามจะทำให้ผลประโยชน์และแนวทางของตัวเองได้รับการคอบสนองจากพรรค ซึ่งถ้าหากว่าไม่ได้รับการคอบสนองดีก็ทำให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจขึ้นมา และท้ายที่สุดก็มักนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มอื่นๆขึ้นมา

กลุ่มย่อยภายในพรรคการเมืองทั้งสามนั้นมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามแต่ลักษณะของพรรค ในพรรคประชาธิปัตย์นั้นเป็นการแบ่งกลุ่มกันตามพื้นฐานความคิดที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนหนุ่มที่มีความคิดค่อนข้างไปในทางเสรีนิยม กับกลุ่มคนที่มีความคิดค่อนข้างไปในทางอนุรักษนิยม โดยมีอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใดอยู่ตรงกลาง ในพรรคกิจสังคม การแบ่งกลุ่มนั้นเป็นการแบ่งตามตัวผู้นำของพรรคจึงทำให้เกิดการแบ่งเป็นกลุ่มนายพงษ์ สารสิน กลุ่มนายบุญชู โรจนเสถียร กลุ่มนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์, กลุ่มนายโกศล ไกรฤกษ์ กลุ่มนายณรงค์ วงศ์วรรณ กลุ่มนายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์ กลุ่มนายทอง ศิริปรีชา พงษ์ และกลุ่ม ร.ท.อ.สุรกัน ใสธนาบุตรเคราะห์ ส่วนในพรรคชาติไทยนั้นเป็นการแบ่งกลุ่มที่เกิดขึ้นหลังจากมีปัญหาการไม่ได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาลทำให้เกิดกลุ่มเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำหัวเก่า และกลุ่มสยามประชาธิปไตย ซึ่งต้องการจะหาทางให้พรรคได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาลโดยทุกวิถีทาง กับกลุ่มหนุ่มซึ่งไม่ต้องการจะให้พรรคได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาล แต่ต้องการให้พรรคได้ทำหน้าที่พรรคฝ่ายค้านอย่างแท้จริง

สำหรับในด้านลักษณะของกลุ่มย่อยภายในพรรคนั้นเมื่อเปรียบเทียบจากพรรคการเมืองทั้งสามแล้วนั้นพบว่า ภายในกลุ่มแต่ละกลุ่มนั้นจะพบว่ามักจะมีความสัมพันธ์กันเป็นแบบส่วนตัว โดยในกลุ่มแต่ละกลุ่มก็จะมีผู้นำกลุ่มเป็นหลักและมีสมาชิกในระดับล่างเป็นผู้ตามหรือให้การสนับสนุนผู้นำกลุ่ม กลุ่มแต่ละกลุ่มในพรรคการเมืองไทยจึงมีลักษณะเป็นกลุ่มแบบผู้รับการอุปถัมภ์หรือกลุ่มตามบุคคล (personal and client-group faction) ตามที่ เคนนิส ซี. เบลเลอร์ และ แฟรงค์ พี. เบลโลนี ได้จัดแบ่งไว้ ซึ่งกลุ่มในลักษณะนี้ ทั้งคู่ได้อธิบายไว้ว่าความคงทนของกลุ่มจะขึ้นอยู่กับช่วงชีวิตทางการเมืองของผู้นำกลุ่มเท่านั้น และหากผู้นำกลุ่มหมดบทบาทในทางการเมืองไปกลุ่มก็มักจะสลายตัวตามไปด้วย อย่างไรก็ตามกลุ่มย่อยภายในพรรคการเมืองทั้งสามนั้นก็ล้วนแต่มีพฤติกรรมในทางการเมืองร่วมกันคือ มีไว้สำหรับการต่อรองผลประโยชน์ระหว่างสมาชิกภายในพรรคการเมืองเดียวกันมากกว่าประโยชน์อื่นใด

๔. ในด้านของความขัดแย้งอันเป็นต้นเหตุนำไปสู่ปัญหาความแตกแยกภายในพรรคนั้น จากการศึกษาที่ยืนยันถึงสมมุติฐานของการศึกษาทั้งในข้อที่ ๑ และ ๒ ได้เป็นอย่างดีว่า ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกหรือกลุ่มสมาชิกภายในพรรคการเมืองเดียวกันนั้นมักจะเป็นเรื่องของความขัดกันในเรื่องผลประโยชน์ (clash of interestes) มากกว่าอย่างอื่น ทั้งนี้โดยมีเรื่องของความไม่ชอบหน้ากันเป็นการส่วนตัวมาเป็นส่วนเสริม

จากแนวความคิดในเชิงทฤษฎีของนักวิชาการหลายท่านที่ถูกนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษานี้ล้วนแต่มีข้อร่วมกันที่ว่าผลประโยชน์นั้นคือสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างบุคคลในองค์กรเดียวกัน ในการศึกษานี้ก็พบถึงข้อเท็จจริงที่สอดคล้องกับแนวความคิดดังกล่าวคือ ความขัดแย้งอันนำไปสู่ความแตกแยกภายในพรรคการเมืองทั้งสามก็คือความขัดแย้งกันในเรื่องของผลประโยชน์ ในกรณีของพรรคประชาธิปัตย์ ความขัดแย้งอันนำไปสู่ความแตกแยกก็มาจากความขัดแย้งกันในการแย่งชิงตำแหน่งรัฐมนตรีระหว่างสมาชิกกลุ่มหัวเก่ากับสมาชิกกลุ่มก้าวหน้า ในพรรคกิจสังคม ความขัดแย้งที่นำไปสู่ความแตกแยกภายในพรรคก็มาจากความขัดแย้งระหว่างฝ่ายนายพงส์-ร.ต.อ. สุวัจน์ กับฝ่ายนายบุญเท่ง-โกศล-พ.ต.ท. บุญเลิศ กันในเรื่องตำแหน่งรัฐมนตรีที่ฝ่ายแรกผลักดันให้ฝ่ายหลังต้องสูญเสีย

ไป ส่วนในพรรคชาติไทย ความขัดแย้งอันนำไปสู่ความแตกแยกภายในพรรคก็คือการขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายหนึ่งคือกลุ่มผู้นำหัวเก่าและกลุ่มสยามประชาธิปไตย ซึ่งต้องการจะให้พรรคหาหนทางให้โค้เข้าร่วมเป็นรัฐบาล กับอีกฝ่ายหนึ่งคือกลุ่มหนุ่มซึ่งต้องการจะให้พรรคทำหน้าที่พรรคฝ่ายค้านอย่างเด็ดขาด ซึ่งการโค้เข้าร่วมหรือไม่โค้เข้าร่วมเป็นรัฐบาลนั้นก็ เป็นผลประโยชน์อย่างหนึ่งเหมือนกัน

อันผลประโยชน์ที่มักจะถูกก่อให้เกิดความขัดแย้งกันนั้นจากการศึกษาพบว่ามักเป็นผลประโยชน์ในเรื่องตำแหน่งทางการเมืองในระดับต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือตำแหน่งในระดับรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีช่วย ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่นักการเมืองไทยส่วนใหญ่ต้องการจะได้รับ แต่อย่างไรก็ตามผลประโยชน์เหล่านี้ซึ่งเรียกตามหลักวิชาการว่าเป็น "ทรัพย์สินที่มืออยู่อย่างจำกัด" มิใช่เพียงห่อแ่การตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกพรรคโค้ สมาชิกพรรคจึงต้องพยายามแข่งขันกันเพื่อให้ตัวเองและพรรคพวกได้รับผลประโยชน์นี้ และเมื่อฝ่ายใดไม่ได้รับก็มักจะถูกเกิดความไม่พอใจขึ้นมาและถ้าความไม่พอใจนั้นมีระดับที่รุนแรงมากก็มักจะถูกก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ก่อคานหรือขัดขวางซึ่งกันและกันตามมา และท้ายที่สุดก็มักจะถูกนำมาซึ่งความแตกแยกออกจากกันอย่างฉาว

นอกจากนี้ในทางทฤษฎียังชี้ด้วยว่าความขัดแย้งกันระหว่างบุคคลนอกจากจะเป็นเพราะการมีผลประโยชน์ขัดกันแล้วยังอาจจะเป็นเพราะปัจจัยทางจิตวิทยาและพฤติกรรมของแ่ละบุคคลที่มีความขัดแย้งกันซึ่งเรียกรวมๆ ใ้ว่าเป็นความไม่ชอบหน้ากันระหว่างบุคคลนั้นเอง ในการศึกษาเปรียบเทียบจากกรณีของพรรคการเมืองทั้งสามก็พบถึงลักษณะเช่นนี้ด้วยคือ ในพรรคประชาธิปัตย์ ความขัดแย้งส่วนหนึ่งก็เป็นความขัดแย้งกันในเรื่องส่วนตัว เช่นระหว่างนายสมัคร สุนทรเวช กับนายคำรง ลัทธพิพัฒน์ ระหว่างนายวีระ มุสิกพงษ์ กับนายชรรณบุญ เทียนเงิน ในพรรคกิจสังคมความขัดแย้งส่วนหนึ่งก็เป็นความขัดแย้งกันเพราะเรื่องส่วนตัวเช่นกันเช่นระหว่างนายพงษ์ สารสิน กับกลุ่ม สส.ที่สนับสนุนนายบุญชู โรจนเสถียร หรือระหว่างนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ กับพลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา ในพรรคชาติไทยก็เช่นกันความขัดแย้งที่รุนแรงส่วนหนึ่งก็มาจากปัญหาความขัดแย้งกันในเรื่องส่วนบุคคล เช่นระหว่างพันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ กับสมาชิกกลุ่มเช่นนายปิยะฉัตร วัชรภรณ์ และนายปองพล อภิเรกสาร

อย่างไรก็ดีความขัดแย้งโดยมีที่มาจากความไม่ชอบหน้ากันเป็นการส่วนตัวนั้น ยังมีระดับความรุนแรงไม่มากนักเมื่อเทียบกับความขัดแย้งที่มีที่มาจากความขัดกันในเรื่องของผลประโยชน์ ความขัดแย้งด้วยเรื่องส่วนตัวจึงเป็นแค่ส่วนเสริมให้ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์มีความรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น

๕. เมื่อพูดถึงตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องเนื่องกับความขัดแย้งที่รุนแรงภายในพรรคการเมืองนั้น จากการศึกษาที่ได้นำมาแสดงให้เห็นว่าตัวการ (actors) แห่งความขัดแย้งนั้นมักเป็นสมาชิกพรรคที่เป็นชนชั้นนำ (elites) ของพรรคมากกว่าสมาชิกพรรคในระดับล่าง ทั้งนี้จะเห็นได้จากพรรคการเมืองทั้งสามว่าผลประโยชน์ที่ถูกนำมาเป็นประเด็นปัญหาในการขัดแย้งที่รุนแรงนั้นมักเป็นผลประโยชน์ของชนชั้นนำเป็นส่วนใหญ่ ชนชั้นนำของพรรคนั้นมักจะเป็นผู้ที่ออกมาทำบทบาทในการขัดแย้งกันอย่างออกหน้า และมีสมาชิกพรรคในระดับล่างที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันคอยออกมา "บสนมโรง" ในความขัดแย้งนั้น ดังจะเห็นได้จากกรณีของพรรคประชาธิปัตย์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้นมักจะได้แก่ นายสมัคร สุนทรเวช นายธรรมบุญ เทียนเงิน นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ และนายสมบุญ ศศิธร ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็คือชนชั้นนำของพรรคประชาธิปัตย์ในเวลานั้นนั่นเอง ในกรณีพรรคกิจสังคมก็เช่นเดียวกัน บุคคลที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้นจะได้แก่นายโกศล ไกรฤกษ์ นายหงส์ สารสิน นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นายณรงค์ วงศ์วรรณ และ ร.ค.อ. สุรกัน โอสถาบุรคระห์ ซึ่งก็ล้วนแล้วแต่เป็นชนชั้นนำของพรรคกิจสังคมในเวลานั้นนั่นเอง และในกรณีของพรรคชาติไทยก็เป็นในทำนองเดียวกันคือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้นจะได้แก่ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ พลตรีประมาณ อภิเวท สันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ และ นายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็คือชนชั้นนำของพรรคชาติไทยนั่นเอง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความแตกแยกภายในพรรคการเมืองไทยนั้นเกิดจากการไม่สามารถประสานผลประโยชน์ระหว่างชนชั้นนำของพรรคนั้นเอง

๖. ในด้านผลที่ตามมาหลังจากที่เกิดความแตกแยกขึ้นมาภายในพรรคการเมืองแต่ละพรรคนั้นจากการศึกษาพบว่าความแตกแยกภายในพรรคการเมืองแต่ละพรรคนั้นมีผลกระทบต่อตัวพรรคการเมืองเองและระบบพรรคการเมืองโดยรวมด้วย ซึ่งในการศึกษาเปรียบเทียบพรรคการเมืองทั้งสามพบว่าภายหลังจากที่เกิดความแตกแยกขึ้นมาภายในพรรคการเมืองใดแล้วต่อมาก็จะมีการแยกตัวของสมาชิกที่เป็น สส. ของพรรคออกจากพรรคไปเข้ากับพรรคการเมืองอื่นหรือไม่ก็ไปก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่ขึ้นมาซึ่งเป็นการทำให้ระบบพรรคการเมืองไทยมีพรรคการเมืองเพิ่มขึ้นไปอีกแทนที่จะลดน้อยลง จึงทำให้ระบบพรรคการเมืองไทยยังคงเป็นระบบพรรคการเมืองแบบหลายพรรค (multi-party system) อย่างไม่เปลี่ยนแปลง พวกที่แยกตัวออกจากพรรคนั้นมักจะเป็นผู้ที่พ่ายแพ้ต่อเกมการเมืองภายในพรรคหรือไม่ก็เป็นฝ่ายที่กุมอำนาจพรรคอยู่นั่นเอง หรือมีเดิมนั้นก็จะเป็นผู้ที่ไม่มีความพอใจต่อสภาพของพรรคการเมืองเดิมต้องการไปแสวงหาพรรคการเมืองที่ดีกว่าจึงได้แยกตัวออกไป

การแยกตัวในลักษณะเช่นนี้พบเห็นได้อย่างชัดเจนในพรรคการเมืองทั้งสามคือกรณีพรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มหัวเก่าซึ่งพ่ายแพ้การเมืองภายในพรรคคือกลุ่มก้าวหน้าต้องแยกตัวเองออกมาจากพรรคก็เพราะไม่สามารถจะอยู่ในพรรคประชาธิปัตย์ต่อไปได้ จึงได้มีการแยกตัวออกมาตั้งพรรคประชากรไทย พรรคเสรีธรรม พรรครวมไทย กลุ่มราชพฤกษ์ และกลุ่มธรรมบุญ ในพรรคกิจสังคม กลุ่มนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ กลุ่มนายบุญชู โรจนเสถียร กลุ่มนายโกศล ไกรฤกษ์ ก็คือกลุ่มที่พ่ายแพ้ต่อการเมืองภายในพรรคจึงไม่สามารถจะอยู่ภายในพรรคกิจสังคมอีกต่อไปได้จึงได้มีการแยกตัวออกมาตั้งพรรคสหประชาชาติไทย พรรครวมไทย พรรคกิจประชาคม และพรรคเสรีนิยม ในพรรคชาติไทยก็เช่นเดียวกัน กลุ่มสยามประชาชาติคือกลุ่มที่พ่ายแพ้ต่อการเมืองภายในพรรคจึงต้องแยกตัวออกจากพรรคไปตั้งเป็นพรรคสหประชาชาติขึ้นมา และมีสมาชิกบางส่วนที่ไม่พอใจต่อสภาพภายในพรรคชาติไทยที่ได้แยกตัวออกไปจากพรรคไปตั้งพรรคการเมืองใหม่ เช่นนายมิยะรุ วัชรภรณ์ แยกตัวไปตั้งพรรครวมไทย พันเอกณรงค์ กิตติขจร ก็แยกตัวออกไปตั้งพรรคเสรีนิยมขึ้นมา

นอกจากนั้นในการเลือกตั้งครั้งต่อมาหลังจากที่พรรคเกิดปัญหาความแตกแยกภายในพรรคอย่างรุนแรงแล้วนั้นก็ยังมีแนวโน้มที่ชัดเจนว่าพรรคการเมืองที่เกิดความแตกแยกภายในพรรคนั้นจะได้รับความตกต่ำลงจากเกิมในค่าน้ำจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรจึงทำให้พรรคมีขนาดเล็กลงกว่าเกิมเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากกรณีพรรคประชาธิปัตย์ หลังจากเกิดความแตกแยกแล้วในการเลือกตั้งครั้งต่อมาพรรคต้องเสียที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรไปถึง ๓๑.๐๕% พรรคกิจสังคมหลังจากเกิดความแตกแยกขึ้นมาแล้วในการเลือกตั้งครั้งต่อมาพรรคต้องเสียที่นั่งไปถึง ๔๕.๕๑% และพรรคชาติไทยหลังจากเกิดความแตกแยกขึ้นมาแล้วในการเลือกตั้งครั้งต่อมาพรรคต้องเสียที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรไปถึง ๔๑.๖๗% นอกจากนี้จากการศึกษาถึงความแตกแยกของพรรคการเมืองไทยในอดีตทำให้พบว่าบางที่ความแตกแยกภายในพรรคนั้นก็อาจจะนำไปสู่การสิ้นสุดของพรรคการเมืองนั้นได้เหมือนกัน ดังเช่นกรณีของพรรคเสรีมนังคศิลา และพรรคสหประชาไทย เป็นต้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันลักษณะเช่นนี้ดูเหมือนจะไม่มีอีกแล้วเนื่องจากในปัจจุบันพรรคการเมืองไทยมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่ต่อเนื่องกันมานานพอสมควรจึงทำให้มีการสืบทอดพรรคการเมืองนั้นๆต่อไปได้ แม้จะเกิดปัญหาความแตกแยกภายในพรรคขึ้นมาก็ตาม

จากประเด็นต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นได้ว่าความแตกแยกภายในพรรคการเมืองทั้งสามที่เราศึกษา คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคชาติไทยนั้น ล้วนแล้วแต่มีความคล้ายคลึงกันมากทั้งในค่าน้ำภายในพรรคในช่วงที่มีปัญหาความแตกแยกเกิดขึ้นมาภายในพรรคซึ่งแต่ละพรรคก็มีการแบ่งแยกกันเองระหว่างสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อยอยู่ภายในพรรค ในค่าน้ำสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นมาที่มีความคล้ายคลึงกันคือมาจากความขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์เป็นหลัก และในค่าน้ำผลที่ติดตามมาก็พบว่าความแตกแยกภายในพรรคการเมืองทั้งสามล้วนแล้วแต่เข้ามาซึ่งความตกต่ำและการสูญเสียที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรของพรรคเป็นอย่างมาก

๒. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาคความแตกแยกภายในพรรคการเมือง

เพราะปัญหาคความแตกแยกภายในพรรคการเมืองนั้นเกี่ยวพันกับความอ่อนแอของพรรคการเมืองเป็นอย่างมากจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะต้องป้องกันและแก้ไขไม่ให้พรรคของตัวเองเกิดปัญหาคความแตกแยกภายในพรรคขึ้นมาเพื่อทำให้พรรคมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาถึงสาเหตุที่มาแห่งความแตกแยกภายในพรรคการเมืองต่างๆแล้วสามารถเสนอแนวทางแก้ไขได้ดังนี้คือ

๑. การขยายรากฐานของพรรค

พรรคการเมืองต่างๆจะต้องหันมาเน้นการสร้างพรรคในระดับล่าง หรือระดับมวลชนโดยการจัดตั้งสาขาพรรคขึ้นมาให้กระจายออกไปทั่วทุกท้องถิ่นเพื่อเป็นตัวแทนของพรรคในการติดต่อกับประชาชน ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาที่ยานมาชี้ให้เห็นว่าพรรคการเมืองที่เกิดความแตกแยกขึ้นมาแล้วล่มสลายไป หรือตกต่ำลงไปนั้นส่วนมากจะเน้นแต่การสร้างความสำเร็จเชิงโคเตในค่านจำนวน สส. ของพรรคเท่านั้น โดยไม่สนใจค่อการสร้างฐานมวลชนเลย

หากว่าพรรคการเมืองไทยได้มีการจัดตั้งสาขาพรรคขึ้นมาอย่างแท้จริงและทั่วถึงแล้ว สาขาพรรคนั้นก็จะมีประโยชน์ในจรรโลงพรรคเอาไว้มิให้ล่มสลายลงไปแม้จะเกิดปัญหาขึ้นมาถึงคาคม นอกจากนี้การมีสาขาพรรคยังจะเป็นการช่วยทำให้พรรคสามารถหาความสนับสนุนจากประชาชนเพื่อมาสร้างคามเข้มแข็งให้กับพรรคได้คาคย และสาขาพรรคยังจะมีส่วนช่วยในการคาคเนินงานของพรรคให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นทั้งในคาคนการรับรู้ปัญหาจากประชาชน การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาคได้อย่างถูกต้อง การให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน และการคัดเลือกคาคผู้สมัครที่จะให้พรรคส่งเข้ารับการเลือกตั้งได้อย่างเหมาะสมอีกส่วนหนึ่ง

๒. ปรับปรุงการคัดเลือกบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรค

พรรคการเมืองจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการคัดเลือกบุคคลที่จะส่งเข้ารับการเลือกตั้งเป็น สส. ของพรรคให้มีความเหมาะสมขึ้น ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาถึงที่มาของความแตกแยกภายในพรรคนั้นพบว่า เป็นปัญหาที่มาจากพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นสมาชิก

พรรค ทั้งนี้ในการคัดเลือกบุคคลเพื่อส่งเข้ารับการเลือกตั้งในนามพรรคจึงควรมี การกำหนดขั้นตอนในการคัดเลือกเพื่อให้ได้บุคคลที่มีแนวความคิดหรืออุดมการณ์ในทาง การเมืองที่สอดคล้องกับพรรค โดยในการคัดเลือกบุคคลนั้นแต่ละพรรคมีควร จะนำเอา วิธีการต่างๆที่เอื้อการถึงเอาบุคคลที่มีชื่อเสียงดี นักธุรกิจหรือผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นมาเข้า พรรคโดยมิได้คำนึงหรือพิจารณาถึงอุดมการณ์ทางการเมืองของบุคคลเหล่านั้นมาใช้

การคัดเลือกบุคคลนั้นทางพรรคควร จะพิจารณาคัดเลือกแค่บุคคลที่ดีที่สุดคือ คนที่มีความตั้งใจในการทำหน้าที่ของ สส. และมีแนวความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมือง ที่สอดคล้องกับพรรคมากกว่าผู้ที่มุ่งแต่จะเข้ามาเล่นการเมือง เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ คอบแทน ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยเสนอว่าพรรคการเมืองไทยควร จะใช้วิธีการคัดเลือกดังนี้คือ ควรจะให้สาขาพรรคในแต่ละจังหวัดเป็นผู้คัดเลือกกลุ่มบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะลง สมัครับเลือกตั้งในนามพรรคในเขตจังหวัดของคนขึ้นมาจำนวนหนึ่ง แล้วให้คณะกรรมการ กลางของพรรคเป็นผู้พิจารณาเลือกรองอีกทีหนึ่ง เช่น ในเขตจังหวัด ก. มี สส. ได้ ๓ คน ก็ให้สาขาพรรคในเขตจังหวัด ก. เสนอชื่อบุคคลขึ้นมา ๖-๘ ชื่อแล้วแต่ความเหมาะสม เพื่อให้คณะกรรมการกลางของพรรคพิจารณาให้เหลือ ๓ คน วิธีการเช่นนี้นอกจากจะทำให้ การคัดเลือกบุคคลของพรรคมีประสิทธิภาพมากขึ้น และได้ตัวแทนของคนในท้องถิ่นที่แท้ จริงแล้ว ยังจะเป็นการช่วยป้องกันมิให้บรรดาผู้นำของพรรคใช้อภิสิทธิ์ส่วนตนในการคัดเลือก เฉพาะบุคคลที่ตัวเองต้องการแค่ฝ่ายเดียวด้วย และในทางอ้อมวิธีการเช่นนี้ยังจะเป็น การส่งเสริมบทบาทและความสำคัญของสาขาพรรคไปทั่วในตัว

๓. กำหนดกติกากในการจัดสรรผลประโยชน์ให้แน่ชัด

พรรคการเมืองแต่ละพรรคควรมีการกำหนดกติกาก (rules) ในการ แบ่งสรรผลประโยชน์และสิ่งที่มีคุณค่าระหว่างสมาชิกพรรคให้เป็นที่น่าชัดและเป็นที่ยอมรับ แก่สมาชิกพรรคทุกฝ่าย และพรรคจะต้องปฏิบัติตามกติกากที่ถูกกำหนดไว้อย่างเคร่งครัดทั้ง- นี้เพื่อแก้ปัญหาการแก่งแย่งผลประโยชน์กันระหว่างสมาชิกพรรค ข้อเสนอแนะนี้เป็นการ ยอมรับถึงความจริงที่ว่าสมาชิกของพรรคการเมืองไทยนั้นมีความต้องการจะได้รับผลประโยชน์ คอบแทนกันทุกคน แต่การที่จะให้สมาชิกพรรคทุกคนได้รับผลประโยชน์คอบแทนเท่าๆ

เทียมกันทุกคนนั้นเป็นไปได้ และเพื่อให้เป็นธรรมแก่ทุกคนจึงควรจะมีกติกาที่แน่ชัดกำหนดไว้ว่าใครบ้างที่มีสิทธิหรือใครบ้างที่ไม่มีสิทธิจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทน ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการโต้เถียงหรือขัดแย้งกัน เพราะการมีกติกาที่ชัดเจนย่อมจะทำให้ผู้ที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ปราศจากสิทธิที่จะโต้แย้งว่าไม่ได้รับความธรรมจากพรรค

กติกาที่ทางพรรคการเมืองควรจะกำหนดไว้ให้แน่ชัดก็คือเรื่อง การดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งภายในพรรคและในระบอบชาติในกรณีที่พรรคเป็นพรรครัฐบาล ทั้งนี้เพราะจากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าผลประโยชน์ที่มักจะเป็นคั่นเหตุแห่งความขัดแย้งกันนั้นมักจะเป็นผลประโยชน์ในเรื่องของการดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นสำคัญ ทางพรรคจึงควรมีหลักเกณฑ์และกติกา เกี่ยวกับเรื่องนี้ให้แน่ชัดลงไปว่ามีใครบ้างที่จะมีสิทธิได้รับตำแหน่งเหล่านั้นบ้าง

การดำรงตำแหน่งภายในพรรคนั้น ตำแหน่งที่สำคัญๆในฐานะของผู้นำพรรคคือ หัวหน้าพรรค และเลขาธิการพรรค ทางพรรคควรจะมีการกำหนดระยะเวลาในการอยู่ในตำแหน่งที่แน่นอนลงไปเพื่อก่อให้เกิดการหมุนเวียน (rotation) กันในการดำรงตำแหน่งเพื่อเป็นฝึกฝนและสร้างผู้นำทางการเมืองของพรรครุ่นใหม่ขึ้นมา เช่น ควรจะกำหนดให้อยู่ในตำแหน่งได้ไม่เกิน ๒ วาระติดต่อกัน วาระละ ๓-๔ ปี

การดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบอบชาติไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งรัฐมนตรี รัฐมนตรีช่วยหรือผู้บริหารรัฐวิสาหกิจ ควรจะมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิจะได้รับตำแหน่งดังนี้คือ ผู้ที่เป็นหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค และเลขาธิการพรรค ควรจะเป็นผู้มีสิทธิก่อนเป็นลำดับแรก และถ้าบุคคลเหล่านี้ไม่รับตำแหน่งหรือยังมีตำแหน่งเหลืออยู่ก็ให้เป็นการคัดเลือกจากผู้ที่เป็น สส. ของพรรคเป็นลำดับถัดไป โดย สส. ของพรรคจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดังนี้คือ เคยเป็น สส. ของพรรคมาแล้วอย่างน้อย ๑ สมัย เพื่อป้องกันผู้เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคเพียงเพื่อจะใช้อิทธิพลส่วนตัวผลักดันให้ได้รับการแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองในทันที และผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งมาแล้ว ๒ สมัยหรือ ๒-๔ ปี

ติดต่อกันห้ามมิให้ถูกคัดเลือกอีกในสมัยต่อมา ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกัน และเป็นการฝึกฝนพัฒนาคุณภาพของสมาชิกพรรคให้สามารถทำหน้าที่ผู้บริหารได้ ในการคัดเลือกบุคคลเหล่านี้เพื่อไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นมีวิธีการที่ควรนำมาใช้อยู่

๓. วิธีที่ช่วยกันคือ

๑. ให้สมาชิกพรรคที่เป็น สส. ทั้งหมดร่วมกันพิจารณาเสนอชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจำนวนหนึ่งขึ้นมาโดยให้มากกว่าตำแหน่งที่มีอยู่ แล้วร่วมกันพิจารณาลงคะแนนเสียง ผู้ใดที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดเรียงลงไปจนครบจำนวนตำแหน่งที่มีอยู่ก็คือนักผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ทั้งนี้โดยวิธีการนี้จะไม่สนใจว่าบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกนั้นจะอยู่ในภูมิภาคใด หรือกลุ่มของใคร

๒. คำนึงถึงภูมิภาคเป็นหลักโดยนำเอาจำนวน สส. ของพรรคในแต่ละภูมิภาคมาเป็นจำนวนในการจัดสรรตำแหน่งที่มีอยู่ กล่าวคือภาคใดที่มี สส. ของพรรคอยู่มากก็จะได้รับตำแหน่งไปมาก และภาคใดที่มี สส. ของพรรคอยู่น้อยก็จะได้ตำแหน่งน้อยเช่นกัน วิธีการนี้จะเริ่มโดยการให้ สส. ของพรรคในแต่ละภูมิภาคร่วมกันเสนอชื่อผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในภาคของตนขึ้นมาจำนวนหนึ่งให้มากกว่าตำแหน่งที่ภาคของตนจะได้รับ แล้วให้ที่ประชุม สส. ของพรรคร่วมกันพิจารณาจากรายชื่อที่ถูกเสนอขึ้นมา ใครที่ได้คะแนนมากที่สุดในแต่ละภาคเรียงลงไปจนครบจำนวนที่แต่ละภาคพึงได้รับก็คือนักผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งที่มีอยู่

๓. คำนึงถึงกลุ่มภายในพรรค (factions) เป็นหลัก การจะใช้วิธีการแบ่งสรรตำแหน่งทางการเมืองวิธีนี้หมายความว่าพรรคการเมืองจะต้องยอมรับว่าภายในพรรคของตัวมีกลุ่มย่อยๆ อยู่ และจะต้องทำให้กลุ่มเหล่านั้นมีลักษณะเป็นกลุ่มที่เป็นทางการ (formalized factions) ขึ้นมา ทั้งนี้เพราะการจะปล่อยให้กลุ่มย่อยๆ แอบแฝงอยู่ภายในพรรคนั้นย่อมจะก่อให้เกิดอันตรายแก่พรรคได้หากว่ากลุ่มเหล่านั้นเกิดความขัดแย้งระหว่างกันขึ้นมา การเอากลุ่มย่อยมาเป็นพื้นฐานในการจัดสรรผลประโยชน์นั้นก็เพื่อสร้างความพอใจให้เกิดขึ้นมาแก่กลุ่มทุกกลุ่มนั่นเอง เพราะจะไม่มีกลุ่มใดที่ได้รับการประโยชน์ไป

ทั้งหมดและขณะเดียวกันก็จะไม่มีกลุ่มใดที่เสียผลประโยชน์ไปทั้งหมด

วิธีการนี้จะเริ่มโดยการให้สมาชิกที่เป็น สส. ของพรรคระบุตัวเองว่าสังกัดอยู่ในกลุ่มใดทั้งนี้โดยห้ามเปลี่ยนแปลงตลอดสมัยการเป็น สส. นั้น จากนั้นก็นำเอาจำนวน สส. ของแต่ละกลุ่มมาเป็นเกณฑ์ในการคำนวณว่ากลุ่มใดจะได้รับตำแหน่งเท่าใด โดยกลุ่มที่มี สส. อยู่ในสังกัดมากก็จะได้รับตำแหน่งมาก กลุ่มที่มี สส. อยู่ในสังกัดน้อยก็จะได้รับตำแหน่งน้อย จากนั้นก็ให้แต่ละกลุ่มคัดเลือกเสนอรายชื่อของคนในกลุ่มที่มีคุณสมบัติเหมาะสมขึ้นมาจำนวนหนึ่งให้มากกว่าตำแหน่งที่มีแล้วให้ประชุม สส. ของพรรคร่วมกันพิจารณาลงคะแนนเสียง ผู้ที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุดของแต่ละกลุ่มเรียงลงมาจนครบจำนวนที่แต่ละกลุ่มพึงได้รับก็คือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งที่มีอยู่

อย่างไรก็ดีวิธีการนี้จะใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อในแต่ละกลุ่มนั้นผู้ที่เป็นหัวหน้ากลุ่มสามารถจะควบคุมลูกน้องในสังกัดของคนให้อยู่ในระเบียบวินัยของพรรคได้อย่างแท้จริง เพราะหากว่าผู้ที่เป็นหัวหน้ากลุ่มไม่สามารถจะควบคุมลูกน้องในสังกัดของคนได้แล้ววิธีการนี้ก็ล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง

๔. เสริมสร้างวินัยพรรค

สิ่งที่แต่ละพรรคควรจะทำควบคู่ไปกับการสร้างกติกาอันเป็นที่ยอมรับของสมาชิกพรรคก็คือ การสร้างวินัยพรรค (party discipline) ขึ้นมาให้ความเข้มแข็งและเป็นจริงเป็นจังมากขึ้น ทั้งนี้เพราะแม้ว่าพรรคการเมืองต่างๆจะมีกติกาที่แน่ชัดสักเพียงใดแต่หากไรซึ่งวินัยที่จะคอยควบคุมให้กติกานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์แล้ว ความแตกแยกภายในพรรคก็ย่อมจะเกิดขึ้นมาได้อยู่เสมอ

พรรคการเมืองนั้นควรจะนำเอารูปแบบการปกครองในระดับชาติที่มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ออกเป็น ๓ ฝ่ายคือ ฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการมาใช้เป็นแม่แบบในการดำเนินงานของพรรค นั่นคือพรรคนอกจากจะมีฝ่ายที่ทำหน้าที่ในทางการบริหารพรรคและการออกกฎข้อบังคับของพรรคแล้ว พรรคก็ควรจะมีฝ่ายที่ทำหน้าที่ตุลาการด้วยเพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาและควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติตัวของสมาชิกพรรคให้อยู่และ

เป็นไปคามถุข้อมบังคับของพรรคด้วย หากมีสมาชิกพรรคผู้ใดที่ทำการละเมิดกฎข้อมบังคับของพรรคก็จะต้องถูกพิจารณาลงโทษความมทมิญยุติของพรรคโดยไม่ว่าสำคัญว่าผู้กระทำนั้นเป็นใคร ไม่ว่าสมาชิกพรรคธรรมดาหรือหัวหน้าพรรคทำผิดกฎข้อมบังคับของพรรคก็จะต้องได้รับการลงโทษเสมอเหมือนกันเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นมาภายในพรรค

นอกจากข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาคความแตกแยกภายในพรรคการเมืองทั้ง ๔ ประการนี้แล้ว การจะแก้ไขปัญหาคความแตกแยกภายในพรรคให้ได้อย่างยิ่งขึ้นจำเป็นจะต้องอาศัยปัจจัยเสริมอีก ๒ ประการคือ

๑. ความต่อเนื่องในการดำเนินงานทางการเมืองของพรรคการเมือง

เป็นที่ปรากฏชัดว่าหลายค่อหลายครั้งที่เมื่อพรรคการเมืองเกิดปัญหาคความแตกแยกขึ้นมาแล้วก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นตัวทำลายระบบประชาธิปไตยโดยผู้มีอำนาจในการปกครอง และมักจะทำเป็นสาเหตุในการยกเลิกพรรคการเมืองลงไป ดังนั้นการจะแก้ไขปัญหาคความแตกแยกภายในพรรคการเมืองนั้นสิ่งที่มีความสำคัญและจะช่วยส่งเสริมให้พรรคการเมืองมีความมั่นคงมากขึ้นก็คือ ผู้ที่มีอำนาจในทางการเมืองการปกครองจะต้องไม่ถือว่าความแตกแยกภายในพรรคการเมืองนั้นคือตัวทำลายระบบประชาธิปไตย หากแต่ควรยึดถือว่าความแตกแยกภายในพรรคการเมืองนั้นเป็นเสมือนขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาพรรคการเมืองไทย ดังที่เป็นอยู่ในหลายประเทศเช่นสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ไบ่ินตันเพราะกว่าที่พรรคการเมืองในประเทศเหล่านั้นจะมีความมั่นคงเหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันพรรคการเมืองในประเทศเหล่านั้นก็เคยผ่านขั้นตอนของความแตกแยกภายในพรรคมาแล้วทั้งนั้น ดังนั้นบรรดาผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองอยู่ในมือจึงควรที่จะให้โอกาสแก่พรรคการเมืองในการปรับปรุงตนเอง โดยการไม่เข้ามาแทรกแซงยกเลิกพรรคการเมืองเพื่อสร้างความต่อเนื่องให้เกิดแก่พรรคการเมืองต่างๆ

๒. การเมืองที่คี่ มีความรับผิดชอบค่อส่วนรวม

เพราะปัญหาคความแตกแยกประการหนึ่งมาจากกาที่นักการเมืองไทยมุ่งแต่จะแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะตนมากกว่าจะทำหน้าที่รับผิดชอบค่อส่วนรวม ดังนั้น

ทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความแตกแยกภายในพรรคการเมืองได้ก็คือระบบการเมืองของเราจะต้องมีการสร้างนักการเมืองที่ดีมีคุณภาพ และมีสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งการจะสร้างนักการเมืองในลักษณะนี้ก็จะต้องอาศัยกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง (political socialization) ของสังคมไทยตั้งแต่ในระดั้มครอบครัว จนถึงสถาบันทางการเมืองในระดับต่างๆ ให้สามารถถ่ายทอดค่านิยมแห่งความรับผิดชอบต่อประโยชน์ของส่วนรวมให้เข้าไปสู่ความนึกคิดของคนไทย ซึ่งในที่นี้จะไม่กล่าวถึงในรายละเอียด เพราะจะเป็นการด้าวล่วงไปจากขอบเขตทางการศึกษาของเรามากเกินไป และเมื่อคนไทยเรามีสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมแล้ว ก็เชื่อแน่ว่าในไม่ช้าพรรคการเมืองไทยจะสามารถระดมเอานักการเมืองที่ดีให้เข้ามาสู่พรรคได้ ซึ่งในที่สุดก็จะช่วยลบลบปัญหาการเมืองที่แย่งชิงผลประโยชน์กันระหว่างสมาชิกลงไปได้

แนวทางในการแก้ไขปัญหาความแตกแยกภายในพรรคการเมืองที่ผู้วิจัยเสนอมานี้ยังเป็นเพียงแนวทางกว้างๆ ในเชิงหลักการ เท่านั้น ซึ่งการจะนำไปปฏิบัตินั้นจะต้องมีการศึกษาในรายละเอียดเพื่อหาทางที่เหมาะสมที่สุดแก่พรรคการเมืองต่างๆ เพิ่มเติมอีก แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเชื่อว่าหากได้มีการนำแนวทางเหล่านี้ไปใช้แล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหาคความแตกแยกภายในพรรคการเมืองไทยได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งย่อมจะทำให้พรรคการเมืองของไทยมีความเข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับของประชาชนมากขึ้น และผู้วิจัยเชื่อว่าถึงที่สุดแล้วพรรคการเมืองไทยก็จะสามารถพัฒนาตนเองให้กลายเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยอย่างแน่นอน

ศูนย์วิทยุวิทยุวิทยุวิทยุ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย